

Medskapande processer

En teoretisk översikt för Lokala nämnders kunskapsuppdrag
kring tillit

Sammanfattning

Denna rapport är en teoretisk översikt kring medskapande processer gjord åt Region Hallands lokala nämnders kunskapsuppdrag kring tillit. Kunskapsuppdraget tillit undersöker medskapande som en metod för få en breddad kunskap kring hallänningars perspektiv av tillit samt en mer inkluderande och transparent process i framtagandet av utvecklingsförslag. Bakgrunden till kunskapsuppdraget kring tillit är att det har funnits negativa tendenser i tillitsnivåerna samt att skillnaderna har ökat mellan olika samhällsgrupper i Halland.

I denna text bearbetas först hur tilliten och samhällsdeltagandet har ändrats över tid i Sverige och i Halland för att senare gå in på behovet av medskapande processer som en metod för att stärka tilliten. Kunskapsuppdragets medskapande process kopplas och förankras också i relation till teori kring medskapande processer.

Innehåll

Sammanfattning	3
Behövs medskapande?	5
Det minskade politiska deltagandet	5
Socialt kapital och tillit	6
Behovet av medskapande processer	7
Vad innebär medskapande processer?	9
Medskapande som begrepp	9
Medskapande invånardialog	10
Faser i en medskapande invånardialog	11
Förutsättningar för medskapande	12
Kunskapsuppdraget tillits arbetsprocess	13
Referenslista	14

Behövs medskapande?

De senaste decennierna har samhället och den demokratiska arenan genomgått flertalet omfattande förändringar. Det lokala har utvecklats till att påverkas allt mer av det globala vilket har lett till att beslutsfattandet till viss del förflyttats längre ifrån invånarna. Det globalas ökade betydelse och utbredning har förändrat även det ekonomiska spektretumet då globala värdekedjor och förädlingsprocesser allt mer tagit över arbetsmarknaden och förändrat både företagsstrukturer och löneutveckling¹. I tillägg till detta har sättet vi kommunicerar med varandra ändrats nämnvärt. Sociala medier grundade av multinationella tech-bolag har gjort det enklare att kommunicera med andra, samtidigt som det har blivit svårare att urskilja information från desinformation. Samhällsförändringarna de senaste decennierna har ändrat statens och civilsamhällets roller i samhället och fört med sig en avsevärd ändring i sättet och omfattning av hur invånare engagerar sig i samhället och politiskt.

Det minskade politiska deltagandet

Det minskade politiska deltagandet i Sverige har tagit sig olika former. Förändringar har skett i synen på demokratin och beslutsfattande. Förr sågs institutioner som kommunfullmäktige, landsting och riksdag som den yttersta formen av politisk makt som gick att påverka direkt genom val i den representativa demokratin². I samband med att samhället förändrats har även synen på var den politiska makten finns förändrats. 1984-1985 sa sig 15% av den svenska befolkningen vara medlemmar i ett politiskt parti³. Det minskade politiska deltagandet visas tydligt i den senaste mätningen av medlemskap i politiska partier 2014-2015 då enbart 5% uppgav att de var medlemmar i ett politiskt parti. Störst förändring hade skett i gruppen män 60-64 år där deltagandet sjunkit från 25% till 7%.

---

¹ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 2. Bobilbop ebokförlag, 2018.

² Ibid.

³ Statistiska Centralbyrån. Allt färre är medlemmar i politiska partier, 2018. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/allt-farre-ar-medlemmar-i-politiska-partier/>. Hämtad 2022-02-03.

Denna utveckling kan delvis förklaras genom den förändrade och förminskade roll som staten, välfärdssamhället och det offentliga har fått sedan 1990-talet. Den minskade välfärdsstaten som sprungit ur 1990-talets ekonomiska kriser och liberaliseringarna som följde dem har skapat ett fenomen där alternativa och informella trygghets- och försörjningssystem tar allt större plats⁴. Olika sorters organisationer har på olika sätt fyllt luckan som det offentliga lämnat öppen och erbjudit olika välfärdstjänster i dess ställe. Det offentliga och politiska uppfattas alltså av vissa individer vara utom invånarnas räckhåll vilket lämnar utrymme åt alternativa system.

Socialt kapital och tillit

Inom forskningen brukar man dela upp tillit i generell tillit, partikulär tillit, lokalsamhällestillit samt vertikal tillit. Generell tillit innebär den tillit en person känner till människor i dennes närhet samt nivån av tillit denna person känner i nya situationer med okända människor. Partikulär tillit innebär tilliten en människa känner till mindre grupper som exempelvis familj och vänner. Lokalsamhällestillit beskriver hur en människa känner för sitt närområde, det vill säga exempelvis ett bostadsområde eller en kommun. Den fjärde sortens tillit är Vertikal tillit och innebär det förtroende en individ känner för samhällsinstitutioner i stort⁵.

I Sverige ligger tillitsnivåerna på generellt höga nivåer. Dock finns det negativa tendenser och stora skillnader mellan olika ålders- och samhällsgrupper. I "Så mår vi i Halland" framkommer det att yngre generellt känner lägre tillit än äldre. Exempelvis svarar 42% av de svarande i åldersgruppen 18-29 nej på frågan "Tycker du att man i allmänhet kan lita på de flesta människor?". Detta kan sättas i relation till åldersgruppen 56-84 där 18% svarar nej på samma fråga. Den åldersgrupp som uppvisar störst brist på tillit är svarande i åldersgruppen 16-18 där hälften av kvinnorna och ungefär 40% av männen uppger att de upplever brist på tillit. Så mår vi i Halland fastslår även att de som känner brist på tillit även i större utsträckning har problem med exempelvis ångest, stress och allmänt nedsatt psykiskt välbefinnande⁶.

---

⁴ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 2. Bobilibop ebokförlag, 2018.

⁵ Region Hallands lokala nämnder. Tillit – Ett kunskapsunderlag av Region Hallands lokala nämnder. Halmstad, Region Halland, 2021.

⁶ Region Halland. Så mår vi i Halland – Baserad på Hälsa på lika villkor. Halmstad, Region Halland, 2018.

“... tillit ytterst är en fråga om att kunna tillfredsställa sina grundläggande behov, det vill säga att förbättra sina livsvillkor”⁷. Detta innebär att tillit tillåts att utvecklas enbart när invånarna är införstådda, inkluderade och deltar i utvecklingen av offentliga trygghets- och försörjningssystem. I ett samhälle där de offentliga gemensamma välfärdssystemen inte är trovärdiga blir därmed tillit svårt att bygga. Robert D. Putnam har forskat kring det begrepp han kallar “Socialt kapital”. Socialt kapital byggs på den nivå av samhällsdeltagande en invånare har. Högt samhällsdeltagande ger högt socialt kapital samtidigt som högt socialt kapital ger ett större samhällsdeltagande⁸. Putnam menar att det är viktigt med ett högt socialt kapital då det leder till att invånarna bygger en större tillit till både det offentliga samt till varandra. Med denna teori i åtanke skapas en ond spiral när det politiska och samhällsliga deltagandet minskar och det inte görs något för att vända trenden. Sammanhang där det finns möjligheter att påverka sitt eget liv via t.ex. politiskt eller civilsamhälles-engagemang ökar det sociala kapitalet och motverkar utanförskap.

Det finns inte enbart en syn på hur låga nivåer av tillit påverkar samhället. Sören Holmberg och Bo Rothstein, forskare respektive professor emeritus i statsvetenskap vid Göteborgs Universitet, menar att samhällets förmåga att hantera exempelvis ett fungerande rättssamhälle, socialförsäkringar och hälso- och sjukvård påverkas av nivån av tillit i samhället. Importansen med en hög generell tillit minskar om den är klart lägre i mindre grupper, något som på sikt tenderar att skapa problem⁹. Det är därmed viktigt att skillnaderna mellan grupper är liten samtidigt som den generella tilliten är så hög som möjligt.

Behovet av medskapande processer

Utvecklingen kring det politiska deltagandet samt Robert D. Putnams teori kring socialt kapital visar att det finns ett behov av en mer omfattande inkludering av invånarna i beslutsfattandet och utformningen av det offentliga. De senaste åren har det visats ett ökat intresse för medskapande processer som ett sätt att stärka

---

⁷ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 2. Bobilbop ebokförlag, 2018.

⁸ Robert D. Putnam. Bowling Alone: America's Declining Social Capital. Journal of Democracy, 6, 1.(1995). 65-78.

⁹ Bo Rothstein & Sören Holmberg. Mellanmänsklig tillit bygger goda samhällen. I J Ohlsson, H Oscarsson & M Solevid (red) Ekvilibrium. Göteborgs universitet: SOM-institutet. 2016.

demokratin och att öka invånarnas delaktighet även de år då det inte är val¹⁰. I följande stycken kommer medskapande processer att förklaras i teorin och även hur de kan användas i praktiken.

---

¹⁰ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 3. Bobilibop ebokförlag, 2018.

Vad innebär medskapande processer?

Som tidigare nämnt finns det ett behov och en önskan från det offentliga och politiken att stärka invånarnas röster mellan riksdagsvalen och få dem mer delaktiga i det politiska beslutsfattandet. Man kan se det som att den offentliga sektorn inte ska bygga för invånarna utan istället ska bygga tillsammans med invånarna. Ett sätt att göra det är genom medskapande processer.

Medskapande som begrepp

Medskapande kan sägas vara ett sätt att jämna ut maktbalanser mellan det offentliga och invånarna¹¹. Det kan även ses som ett sätt att visa tro på invånarens vilja och deras förmåga att samarbeta¹². Medskapandet är enbart möjligt att uppnå om de maktstrukturer som kan benämnas som “uppifrån” och “nerifrån” förenas och omprövas¹³. Medskapande kan också ses som en process där invånarna är delaktiga igenom hela projektet i fråga, hela vägen från problemidentifiering till slut. Detta gör invånarna ansvariga tillsammans med det offentliga och politiska för projektets utformning och resultat. Medskapande ska inte ses som att det offentliga på något sätt ska få en mindre roll i utformandet av policy och beslutsfattande utan som ett tillfälle där invånarna kan ge kompletterande kunskap och förståelse. Alltså att kombinera teoretisk kunskap med erfarenhetsbaserad (empirisk) kunskap.

---

¹¹ Inga-Lisa Adler. Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt. Mistra Urban Futures, 2015. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetsatt>

¹² Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 3. Bobilibop ebokförlag, 2018.

¹³ Inga-Lisa Adler. Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt. Mistra Urban Futures, 2015. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetsatt>

Medskapande invånardialog

Medskapande processer är ett brett begrepp som innefattar många olika metoder. Den vanligaste metoden att använda när man ska arbeta medskapande är medskapande invånardialog. Den medskapande invånardialogen har utvecklats till att bli ett vanligt redskap i den svenska förvaltningen och förordas av organisationer som exempelvis Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Medskapande invånardialog är en medskapande process som kan utformas på flertalet olika sätt och innefatta olika nivåer av delaktighet från invånarnas sida. Sveriges Kommuner och Regioner definierar medskapande invånardialog som ”en form av delaktighet som förutsätter ett ömsesidigt utbyte av tankar, åsikter och idéer”¹⁴. Grunden i en invånardialog kan sägas vara att ingen av parterna i dialogen kommer in med en förbestämd agenda utan är villiga att ta åt sig den andra partens tankar och åsikter.

Det är viktigt att poängtera att all kontakt mellan det offentliga och invånare inte ska ses som medskapande invånardialog. Ett möte mellan det offentliga och invånarna där det offentliga använder mötet för att informera om ett beslut som redan är taget klassas inte som en medskapande invånardialog¹⁵. Denna sorts möten är viktiga ur olika perspektiv, men kan inte klassas som en medskapande process då invånarna inte varit med och tagit fram underlaget för beslutet. Även dialoger som exempelvis brukardialoger har svårt att klassas som medskapande invånardialog då den enbart fokuserar på en grupp som använder en specifik tjänst och inte inkluderar en bredd av samhällsgrupper i dialogen. Invånardialog kräver att ansvaret för arbetet inte ensamt lämnas till tjänstepersoner utan kräver en aktiv inblandning av förtroendevalda för att arbetet ska kunna resultera i ett bra resultat¹⁶.

---

¹⁴ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 3. Bobilibop ebokförlag, 2018.

¹⁵ Sveriges Kommuner och Regioner. Medborgardialog i styrning. Stockholm, Sveriges Kommuner och Regioner, 2019.
<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medborgardialogstyrning.36998.html>

¹⁶ Ibid.

Faser i en medskapande invånardialog

Den medskapande invånardialogens faser kan ses på olika sätt. Hans Abrahamsson, freds- och konfliktforskare vid Göteborgs Universitet, har identifierat fem särskilda moment där invånaran ska vara delaktiga som kan följas vid en medskapande process;

1. Problemformulering (Varför?)
2. Identifiering av åtgärdsprogram (Vad?)
3. Upprättande av handlingsprogram (Hur?)
4. Genomförande (Vem?)
5. Uppföljning (Resultat) ¹⁷

Ett annat sätt att se på invånardialogens moment är Lyssna-Konfrontera-Reflektera-Skapa¹⁸. I fasen “lyssna” samlas olika perspektiv in och olika intressen identifieras hos olika grupper. Sveriges kommuner och regioner kallar detta moment för “Samla perspektiv i 360-grader” då dialog förs med olika aktörer både externt och internt ¹⁹. Vid detta steg är det viktigt att man är beredd på att ta in andra perspektiv än sitt eget då skapandet av tillit mellan de olika deltagarna är viktigt för den fortsatta dialogen. De perspektiv och frågor som kommit till ytan under fas “lyssna” används sedan under fasen “konfrontera” för att identifiera olika målkonflikter och maktrelationer. Dialogen ska i detta skede inte ha som mål att nå konsensus. Tanken kring att inte ha konsensus som ett primärt mål utgår ifrån att konsensus-orienterad politik kan sägas ha varit allt för vanligt de senaste decennierna och har kvävt politiska konflikter vilket i sig har skapat folkligt missnöje²⁰

De olika konflikter som uppdagats under konfrontationen ska sedan enligt denna modell reflekteras kring. Varför ser olika grupper på frågan som de gör? Finns det

---

¹⁷ Hans Abrahamsson. Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog, andra upplagan, del 3. Bobilibop ebokförlag, 2018.

¹⁸ Inga-Lisa Adler. Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt. Mistra Urban Futures, 2015. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetssatt>

¹⁹ Sveriges Kommuner och Regioner. Medborgardialog i komplexa frågor. Stockholm, Sveriges Kommuner och Regioner, 2019. <https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/medborgardialog-i-komplexa-fragor.html>

²⁰ Inga-Lisa Adler. Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt. Mistra Urban Futures, 2015. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetssatt>

gemensamma intressen²¹. Målet med denna fas är att identifiera olika behov som de olika målgrupperna anser är viktiga att uppfylla genom att reflektera kring gruppernas syn på exempelvis frågans bakgrund och effekter. I den sista fasen “skapa” tas alla de synvinklar och perspektiv som kommit upp i dialogen och förslag till åtgärder tas fram. Vilka som ska ta beslutet och hur det ska genomföras samt uppföljas är centrala frågor för denna avslutande fas. Denna del kan kopplas till punkt tre, fyra och fem de fem momenten i början av detta stycke.

Förutsättningar för medskapande

Medskapande arbete uppstår inte av sig själv. För att medskapande ska kunna uppstå och fungera krävs det att politiker och tjänstemän aktivt arbetar för arbetssättet. Forskning visar att det finns en korrelation mellan en “konservativ” förvaltning och en tvivelaktig inställning till invånarna som en part som aktivt ska ta del i skapandet. Anledningen till detta kan sägas vara att det saknas verktyg för att hantera medskapandet och att det således ses mer som en risk än en möjlighet²². Denna tankegång kan kopplas till utveckling i den offentliga sektorn med utökat fokus på resultat- och målstyrning vilket i många fall inte är förenliga med medskapande processer då det kräver andra kriterier. I och med att en medskapande process riskerar att försvåra möjligheterna för en verksamhet att nå sina uppsatta mål blir den således uppfattad som en för stor risk²³. För att medskapande ska kunna uppstå krävs det således att organisationen eller verksamheten antar en mer progressiv hållning och ser invånarna som en resurs och använder den resursen för att utveckla verksamheten.

---

²¹ Inga-Lisa Adler. Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt. Mistra Urban Futures, 2015. <https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetsatt>

²² Ibid.

²³ Ibid.

Kunskapsuppdraget tillits arbetsprocess

Lokala nämnders kunskapsuppdrag om tillit har arbetat med medskapande processer som metod för att reda ut varför tilliten i samhället ser ut som den gör och vad som kan göras för att stärka den. Projektets upplägg går tydligt att koppla till teori kring medskapande invånardialog och hur den kan genomföras. Projektet anstiftades av de förtroendevalda i Region Hallands lokala nämnder efter att man en tid sett en negativ trend i tillitsnivåerna i vissa grupper, samt att skillnaden mellan grupper har ändrats. Projektet innefattar inte enbart de lokala nämnderna utan alla regionens kommuner, olika civilsamhällsgrupper och myndigheter är inblandade på olika sätt. Kunskapsuppdraget om tillit är fördelat över tre år (2020-2022) där varje år är en egen fas i genomförandet. Det första året var ett år där projektets praktiska genomförande förbereddes genom bland annat en rapport, *Tillit - Ett kunskapsunderlag av Region Hallands lokala nämnder*, där forskning kring tillit har sammanställts²⁴. Under det andra projektåret låg fokus på fördjupning och perspektivinhämtande dialoger genomfördes. Det tredje och sista året ligger fokus på förankring och implementering genom bland annat fördjupande dialoger samt rapport om projektets resultat. Dessa tre övergripande faser går tydligt att härleda till akademins och Sveriges Kommuner och Regioners modeller för hur ett medskapande arbete går till i teorin. Projektet är ett målsökande projekt, vilket tidigare har varit ovanligt i organisationer inom den offentliga sektorn då de är målstyrda. Detta innebär att ett agilt förhållningssätt till processen behövs, dvs. att det är processdelarnas resultat som påverkar vad nästa steg är.

---

²⁴ Region Hallands lokala nämnder. Tillit – Ett kunskapsunderlag av Region Hallands lokala nämnder. Halmstad, Region Halland, 2021.

Referenslista

Abrahamsson, Hans. *Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog*. Andra upplagan, del 2. Bobilibop ebokförlag, 2018.

Abrahamsson, Hans. *Omvärldskunskap, samhällsförändring, medborgardialog*. Andra upplagan, del 3. Bobilibop ebokförlag, 2018.

Adler, Inga-Lisa. *Medskapardemokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetsätt*. Mistra Urban Futures, 2015.

<https://www.mistraurbanfutures.org/sv/publikationer/medskapardemokrati-interaktiva-styrningsprocesser-och-medskapande-dialogarbetsatt>

Holmberg, S & Rothstein, B. (2016). *Mellanmänsklig tillit bygger goda samhällen*, i J Ohlsson, H Oscarsson & M Solevid (red) *Ekvilibrium*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Putnam, Robert. D. *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*. Journal of Democracy, 6, 1.(1995). 65-78.

Region Hallands lokala nämnder. *Tillit – Ett kunskapsunderlag av Region Hallands lokala nämnder*. Halmstad, Region Halland, 2021

Region Halland. *Så mår vi i Halland – Baserad på Hälsa på lika villkor*. Halmstad, Region Halland, 2018

Statistiska Centralbyrån. *Allt färre är medlemmar i politiska partier*, 2018.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/allt-farre-ar-medlemmar-i-politiska-partier/> . Hämtad 2022-02-03.

Sveriges Kommuner och Regioner. *Medborgardialog i styrning*. Stockholm, Sveriges Kommuner och Regioner, 2019.

<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medborgardialogstyrning.36998.html>

Sveriges Kommuner och Regioner. *Medborgardialog i komplexa frågor*. Stockholm, Sveriges Kommuner och Regioner, 2019.

<https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/medborgardialog-i-komplexa-fragor.html>

